

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาสภาพปัญหาน้ำเสียของเมืองต่าง ๆ และผลกระทบต่อแม่น้ำ แหล่งน้ำรวม ทั้งชายฝั่งทะเลแล้ว เพื่อให้การดำเนินการสอดคล้องกับความรุนแรงของปัญหาและความเหมาะสม จึงมีการพิจารณาคัดเลือกและจัดลำดับการจัดการน้ำเสียของเมืองต่าง ๆ 67 เมือง

เนื่องจากมีหลายเหตุผลที่เหมาะสมสำหรับการจัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย ดังนั้นเกณฑ์และ เหตุผลที่นำมาพิจารณาในการจัดลำดับเมืองถูกคัดเลือกโดยกรมโยธาธิการ ซึ่งมีดังต่อไปนี้คือ

1. ปัญหา

ศึกษาว่าเมืองนั้นประสบกับปัญหาในเรื่องของการระบายน้ำ เรื่องของน้ำเสียและ สุขาภิบาลหรือไม่มากนักเพียงใด ถ้ามากก็ควรได้รับการพิจารณาก่อน

2. ในเรื่องของความพร้อม

จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ ความพร้อมด้านสถานะของโครงการ กับความ พร้อมด้านการดำเนินการและบำรุงรักษาระบบ

ความพร้อมด้านสถานะของโครงการคือ เมืองที่พิจารณาได้อยู่ในแผนของกรมโยธาธิ การอยู่ก่อนแล้ว ได้มีการเสนอหรืออยู่ในชั้นของการวางแผน ชั้นศึกษาความเป็นไปได้ และชั้นออก แบบรายละเอียด

ความพร้อมด้านการดำเนินการและบำรุงรักษา ในด้านงบประมาณและบุคลากร หลัง จากที่ระบบบำบัดน้ำเสียสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เมืองนั้น ๆ จะมีความสามารถในการดำเนินการ ต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่

3. แผนและนโยบาย

เมืองหรือพื้นที่บางแห่งได้ถูกจัดให้อยู่ในแผน หรือนโยบายที่สำคัญในการดำเนินการที่ เกี่ยวข้องกับระบบบำบัดน้ำเสียอยู่แล้ว จะได้นำเกณฑ์นี้มาพิจารณาในการให้คะแนนด้วย

4. ลักษณะของเมือง

แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก พิจารณาจำนวนประชากร กลุ่มสอง พิจารณา ศักยภาพของเมือง เป็นเมืองที่ถูกกำหนดให้เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญหรือไม่ กลุ่มสาม พิจารณาว่าเป็นเมืองท่องเที่ยว ภาคพื้นหรือชายฝั่งทะเล เพราะถ้าเป็นเมืองดังกล่าวข้างต้น เป็น เมืองที่ควรมีการดูแลเพิ่มขึ้น จะได้คงศักยภาพการเป็นเมืองดังกล่าวต่อไป

5. การจัดเตรียมที่ดินเพื่อใช้ทำโครงการ

ที่ดินมีส่วนสำคัญในการจัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย ถ้ามีที่ดินพร้อมอยู่แล้วก็ง่ายที่จะดำเนินการขั้นต่อไป

6. แหล่งรับน้ำ

มีการพิจารณาว่าแหล่งรับน้ำเสีย นั้นเป็นแหล่งรับน้ำที่ได้รับผลกระทบแล้วหรือยัง หรือ อาจจะได้รับผลกระทบในระยะเวลาอันใกล้

การให้คะแนน

- กลุ่มที่ 1 ให้ 4 คะแนน คือ กลุ่มเมืองท่องเที่ยว และแหล่งรับน้ำ
- กลุ่มที่ 2 ให้ 3 คะแนน คือ กลุ่มของแผนแลนโยบาย
- กลุ่มที่ 3 ให้ 2 คะแนน คือ กลุ่มของปัญหา และกลุ่มของความพร้อม
- กลุ่มที่ 4 ให้ 1 คะแนน คือ กลุ่มลักษณะเมือง และกลุ่มของขนาดประชากร และที่ดิน และกลุ่มของสถานะภาพของโครงการ

จากการพิจารณาคัดเลือกและจัดลำดับการจัดการน้ำเสียของพื้นที่ต่าง ๆ สามารถจำแนกกลุ่มพื้นที่ต่าง ๆ สามารถจำแนกกลุ่มพื้นที่ออกเป็น 6 กลุ่ม โดยพื้นที่กลุ่มที่ 1 คือ

1) เทศบาลเมืองภูเก็ต	2) เทศบาลตำบลหัวหิน
3) เทศบาลตำบลศรีราชา	4) เทศบาลเมืองเชียงใหม่
5) เทศบาลตำบลแสนสุข	6) ภูเก็ตฝั่งตะวันตก
7) สุขาภิบาลบ้านเพ	8) เกาะสมุย
9) เทศบาลเมืองอยุธยา	10) เทศบาลเมืองปทุมธานี
11) เทศบาลเมืองนนทบุรี	12) เทศบาลเมืองสกลนคร
13) เทศบาลตำบลชะอำ	14) เทศบาลเมืองกาญจนบุรี

15) เทศบาลเมืองสมุทรสาคร

พื้นที่กลุ่มที่ 2 คือ

16) เทศบาลเมืองอุบลราชธานี	17) เทศบาลเมืองหาดใหญ่
18) เทศบาลเมืองระยอง	19) เทศบาลเมืองสุราษฎร์ธานี
20) เทศบาลเมืองชลบุรี	21) เทศบาลเมืองตราด
22) เทศบาลเมืองสงขลา	23) เทศบาลเมืองอุดรธานี
24) เทศบาลเมืองสมุทรปราการ	25) เทศบาลเมืองนครสวรรค์
26) เทศบาลเมืองราชบุรี	27) เทศบาลเมืองพิษณุโลก

- 28) จังหวัดเทศบาลเมืองทพบุรี
- 30) เทศบาลเมืองบุรีรัมย์
- พื้นที่กลุ่มที่ 3 คือ
- 31) เทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช
- 33) เทศบาลเมืองสระบุรี
- 35) เทศบาลเมืองเชียงราย
- 37) เทศบาลเมืองพะเยา
- 39) เกาะพีพี
- พื้นที่กลุ่มที่ 4 คือ
- 40) เทศบาลเมืองเพชรบุรี
- 42) เทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์
- 44) เทศบาลเมืองยโสธร
- 46) เทศบาลเมืองชัยนาท
- 48) บางบัวทอง
- พื้นที่กลุ่มที่ 5 คือ
- 49) เทศบาลเมืองนครนายก
- 51) เทศบาลเมืองพังงา
- 53) เทศบาลเมืองเลย
- 55) เทศบาลเมืองสิงห์บุรี
- 57) เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์
- พื้นที่กลุ่มที่ 6 คือ
- 58) เทศบาลเมืองยะลา
- 60) เทศบาลเมืองลพบุรี
- 62) เทศบาลเมืองกำแพงเพชร
- 64) เทศบาลเมืองปราจีนบุรี
- 66) เทศบาลเมืองอุดรดิตถ์
- 29) เทศบาลเมืองกาฬสินธุ์
- 32) เทศบาลเมืองสุรินทร์
- 34) เทศบาลเมืองลำปาง
- 36) เทศบาลเมืองมหาสารคาม
- 38) เทศบาลเมืองกระบี่
- 41) เทศบาลเมืองสุโขทัย
- 43) เทศบาลเมืองนราธิวาส
- 45) เทศบาลเมืองฉะเชิงเทรา
- 47) เทศบาลเมืองลำพูน
- 50) เทศบาลเมืองวารินชำราบ
- 52) เทศบาลเมืองปัตตานี
- 54) เทศบาลเมืองน่าน
- 56) เทศบาลเมืองสุพรรณบุรี
- 59) เทศบาลเมืองร้อยเอ็ด
- 61) เทศบาลเมืองตาก
- 63) เทศบาลเมืองอ่างทอง
- 65) เทศบาลเมืองสมุทรสาคร
- 67) เทศบาลเมืองชุมพร

ในการพิจารณาเลือกระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมกับการประมาณค่าใช้จ่าย ข้อมูลเบื้องต้นในการออกแบบคือ จำนวนประชากรในพื้นที่ที่จะได้รับการบริการ ซึ่งมีการประมาณประชากรไปอีก 20 ปีข้างหน้า และปริมาณน้ำเสีย โดยคิดปริมาณน้ำเสียเฉลี่ยเท่ากับ 200 ลิตรต่อคนต่อวัน ฉะนั้นปริมาณน้ำเสียในอนาคตก็จะเท่ากับ จำนวนประชากรในอนาคตคูณกับปริมาณน้ำเสียเฉลี่ยต่อคนต่อวัน(200 ลิตร)

ระบบบำบัดน้ำเสียที่นิยมใช้ในการบำบัดน้ำเสียชุมชนมากที่สุด คือ

- 1) ระบบ บ่อฝัง Stabilization Pond (SP)
- 2) ระบบ บ่อเติมอากาศ Aerated lagoon (AL)
- 3) ระบบ ตะกอนเร่ง แบบ Extended Aeration (EA)
- 4) ระบบ ตะกอนเร่ง แบบ Cocventional Activated Sludge (CAS)

การประมาณค่าใช้จ่าย

ที่ดิน

ราคาค่าที่ดินจะต้องทำการประเมินราคาที่ดินในท้องที่โดยตรง เพื่อให้ราคาถูกต้องที่สุดโดยที่ความต้องการพื้นที่ของแต่ละระบบบำบัดน้ำเสีย

ระบบ Stabilization Pond (SP)	20	ตร.ม.ต่อลบ.มต่อวัน
ระบบ Aerated lagoon (AL)	6	ตร.ม.ต่อลบ.มต่อวัน
ระบบ Extended Aeration (EA)	0.65	ตร.ม.ต่อลบ.มต่อวัน
ระบบ Cocventional Activated Sludge (CAS)	0.5	ตร.ม.ต่อลบ.มต่อวัน

ได้มีการรวบรวมข้อมูลในอดีตเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง และค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของระบบบำบัดน้ำเสียกับปริมาณน้ำเสีย เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง โดยการหาค่าพารามิเตอร์ของสมการถดถอยเชิงเส้นด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดจะได้สมการดังนี้คือ

ค่าก่อสร้าง

ระบบ Stabilization Pond (SP)	: $C = 0.0013 \cdot Q^{1.010}$
ระบบ Aerated lagoon (AL)	: $C = 0.0054 \cdot Q^{0.904}$
ระบบ Extended Aeration (EA)	: $C = 0.0092 \cdot Q^{0.983}$
ระบบ Cocventional Activated Sludge (CAS)	: $C = 0.0118 \cdot Q^{0.954}$

เมื่อ C = ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง (ล้านบาท)

Q = ปริมาณน้ำเสีย (ลบ.ม./วัน)

ค่าดำเนินงานและบำรุงรักษา

ระบบ Stabilization Pond (SP)	: $C = 0.0147 \cdot Q^{1.945}$
ระบบ Aerated lagoon (AL)	: $C = 0.4860 \cdot Q^{1.607}$
ระบบ Extended Aeration (EA)	: $C = 0.7950 \cdot Q^{0.887}$
ระบบ Conventional Activated Sludge (CAS)	: $C = 502.58 \cdot Q^{1.006}$
เมื่อ $C =$ ค่าใช้จ่ายในการก่อสร้าง (บาท)	
$Q =$ ปริมาณน้ำเสีย (ลบ.ม./วัน)	

ในส่วนของศึกษาทางด้านความสามารถทางการเงินท้องถิ่นสรุปผลได้ว่า เทศบาลที่มีรายได้สุทธิมากกว่า 40 ล้านบาท สามารถรับภาระค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียได้ทั้งหมด ส่วนเทศบาลที่มีรายได้สุทธิระหว่าง 30-20 ล้านบาท สามารถรับภาระค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียได้เพียงร้อยละ 20 เทศบาลที่มีรายได้สุทธิระหว่าง 20-10 ล้านบาท สามารถรับภาระค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียได้เพียงร้อยละ 10 และเทศบาลที่มีรายได้น้อยกว่า 10 ล้านบาท จะไม่สามารถรับภาระค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบได้เลย ยกเว้นเทศบาลซึ่งมีรายได้ระหว่าง 20-10 ล้านบาท แต่ไม่สามารถรับภาระได้เลย ทั้งนี้เนื่องมาจากค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียมีค่ามาก เพราะเมืองพัทยาต้องมีการบำบัดน้ำเสียในปริมาณที่มาก

ในการศึกษาครั้งนี้ค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบที่นำมาเปรียบเทียบของแต่ละแห่งของระบบบำบัดน้ำเสียเป็นระบบที่แตกต่างกัน เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อมูล เพราะในปัจจุบันนั้นการศึกษาในเรื่องการจัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียมีจำนวนไม่มากนัก แต่ในการเปรียบเทียบขีดความสามารถทางการเงินที่ถูกต้องมากกว่านี้ ควรจะเปรียบเทียบกับระบบบำบัดน้ำเสียชนิดเดียวกัน และปริมาณน้ำเสียที่ใกล้เคียงกัน ก็จะสามารถสรุปผลออกมาได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น

จากการประเมินผลทางด้านเศรษฐศาสตร์และการเงินจะอาศัยหลักการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ตอบแทน (Cost Benefit Anzlysis : CBA) เป็นการเปรียบเทียบมูลค่าปัจจุบันของค่าลงทุนต่างๆ ตลอดจนอายุของโครงการ กับผลประโยชน์ที่ประเมินเป็นเงินได้ ในกรณีศึกษาเทศบาลเมืองสงขลา ตัวแปรด้านต้นทุน คือราคาค่าที่ดิน ค่าก่อสร้าง ค่าดำเนินการ ตัวแปรด้านผลประโยชน์คือ ผลประโยชน์ด้านการประมงและผลประโยชน์ด้านสาธารณสุข โดยคิดที่อัตราส่วนลดร้อยละ 10 ได้อัตราผลประโยชน์ต่อค่าใช้จ่าย (B/C ratio) เท่ากับ 1.9 แสดงว่าโครงการนี้น่าจะลงทุนเพราะผลประโยชน์มีค่ามากกว่าค่าลงทุนมีการคิดอัตราค่าบริการต่อน้ำเสีย 1 ลบ.ม. โดยคิดจากต้นทุนของระบบบำบัดน้ำเสียหารด้วยปริมาณน้ำเสียที่เข้าระบบ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองสงขลามีอัตราค่าบริการดังนี้

1) รวมที่ดิน

- คิดเฉพาะค่าก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย	2.31	บาท/ลบ.ม.
- เฉพาะค่าดำเนินงานและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสีย	2.42	บาท/ลบ.ม.
- คิดรวม (เฉพาะค่าก่อสร้าง + O&M)	3.77	บาท/ลบ.ม.

2. ไม่รวมค่าที่ดิน

- เฉพาะค่าก่อสร้าง	1.45	บาท/ลบ.ม.
- เฉพาะค่าดำเนินการและบำรุงรักษา	1.45	บาท/ลบ.ม.
- ต้นทุนบำบัดน้ำเสียคิดรวม (ค่าก่อสร้าง + O&M)	2.80	บาท/ลบ.ม.

ในการที่เราจะหาระบบบำบัดน้ำเสียและรูปแบบการจัดการระบบ เราควรจะพิจารณาถึงเมืองหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ต้องมีการศึกษาถึงสภาพภูมิประเทศ ปัญหาที่ท้องถิ่นนั้นประสบเกี่ยวกับเรื่องของน้ำเสีย มีการระบายน้ำทิ้งลงสู่แม่น้ำ ลำคลอง ต้องดูว่าแหล่งน้ำนั้นเป็นแหล่งน้ำที่สามารถจะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านใด

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ได้ศึกษาระบบทั้ง 4 ระบบ ที่นิยมใช้เพื่อนำมาบำบัดน้ำเสียในชุมชน คือ

1. Stabilization pond
2. Areated lagoon
3. Extened Aeration
4. Conventional Activated Sludge

ฉะนั้นในการคัดเลือกระบบต้องมีการพิจารณาสภาพเมืองนั้นว่ามีที่ดินเท่าใดที่จะจัดตั้งระบบ ที่ดินบริเวณนั้นมีราคาที่ดินเท่าใด ถ้าที่ดินมีน้อยก็ควรสร้างระบบบำบัดน้ำเสียที่มีขนาดเล็ก ค่าก่อสร้างและค่าดำเนินงานก็จะสูง หรือถ้ามีการลงทุนซื้อที่ดินเพิ่มขึ้นก็ต้องมีการศึกษาดูว่าจะคุ้มกับที่ลงทุนหรือไม่

ในส่วนที่เกี่ยวกับค่าก่อสร้างในปัจจุบันทางกรมโยธาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างระบบ แต่ในอนาคตถ้าชุมชนหรือเมืองที่ประสบกับปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับน้ำเสียเพิ่มมากขึ้น งบประมาณกลางของรัฐอาจจะไม่เพียงพอ ก็คงเป็นหน้าที่ของทางเทศบาลเมืองและประชาชนในพื้นที่ผู้ได้รับผลประโยชน์เป็นผู้รับผิดชอบ

สัดส่วนการลงทุนระหว่างเทศบาลและการจัดการเก็บจากประชาชนในอัตราส่วนที่คุ้มทุนเฉพาะค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมและเป็นไปได้ของเทศบาลเมืองสงขลา คือ การจัดเก็บจากประชาชนร้อยละ 90 ส่วนที่เหลือเป็นหน้าที่เทศบาลสามารถรับผิดชอบได้ เมื่อมีการจัดเก็บกรณี คุ้มเฉพาะค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสีย พบว่าการที่เทศบาลรับภาระเพียงร้อยละ 10 ของค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสีย และเรียกเก็บจากประชาชนร้อยละ 90 ของค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสีย ในบางปีก็

ยังไม่เพียงพอ แต่มีมูลค่าไม่มากนัก สามารถนำเงินที่ได้จากงบประมาณปีอื่นที่ยังเหลือหลังจากการหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินการและบำรุงรักษาระบบบำบัดน้ำเสียมาสมทบได้ ต้นทุนบำบัดน้ำเสียคิดเฉพาะค่าดำเนินการและบำรุงรักษาระบบส่วนที่ประชาชนรับภาระประมาณ 0.85-1.81 บาทต่อลูกบาศก์เมตร หรือโดยเฉลี่ยเท่ากับ 1.28 บาทต่อลูกบาศก์เมตร

ถ้ากำหนดให้ปริมาณน้ำใช้เท่ากับ 200 ลิตรต่อคนต่อวัน ปริมาณน้ำเสียคิดเป็นร้อยละ 80 ของปริมาณน้ำใช้ก็จะเท่ากับ 160 ลิตรต่อวัน และกำหนดให้สมาชิกครัวเรือนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 5 คน ฉะนั้นปริมาณน้ำเสียรวมเท่ากับ 800 ลิตรต่อวันต่อครัวเรือน หรือเท่ากับ 0.80 ลูกบาศก์เมตรต่อวันต่อครัวเรือน ดังนั้นค่าธรรมเนียมที่จัดเก็บจากประชาชนจะเท่ากับ 30.72 บาทต่อเดือนต่อครัวเรือน (คิด 1 เดือนมี 30 วัน)

ในส่วนของโครงสร้างองค์กรมีการจัดตั้งกองช่างสุขาภิบาล มีฝ่ายบำบัดน้ำเสียซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลและรับผิดชอบการปฏิบัติงานในหน้าที่ของงานแบบแผน งานก่อสร้าง งานควบคุมและตรวจสอบการบำบัดน้ำเสีย งานซ่อมบำรุงและงานวิเคราะห์คุณภาพน้ำ โดยแบ่งตำแหน่งงานออกเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะก่อสร้าง

- วิศวกรโยธา
- วิศวกรสุขาภิบาล
- ช่างเทคนิคโยธา/สุขาภิบาล
- ช่างเทคนิคเครื่องกล/ไฟฟ้า

ในระยะดำเนินการและบำรุงรักษา

- เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป
- วิศวกรสุขาภิบาล
- นักวิทยาศาสตร์
- ผู้ช่วยช่างเทคนิคเครื่องกล/ไฟฟ้า
- ผู้ช่วยนักวิทยาศาสตร์/สุขาภิบาล
- เจ้าหน้าที่การเงิน/ธุรการ
- เจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้
- เจ้าหน้าที่พิมพ์ดีด
- คนงานทั่วไป
- ยาม

การวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก็ต้องมีการศึกษาสภาพแวดล้อมปัจจุบัน ทางด้านกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐศาสตร์ การใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งในช่วงระยะการก่อสร้างจะเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะด้านการคมนาคมในช่วงก่อสร้าง เพราะมีการลำเลียงวัสดุ การขนส่งดิน แต่จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสถานที่ตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย ซึ่งในช่วงก่อสร้างก็จะมีการกำหนดมาตรการลดผลกระทบได้ คือมีการหาป้ายสัญญาให้ผู้ขับที่ระวัง มีการเลี้ยวเส้นทางไปใช้เส้นทางที่การจราจรไม่ติดขัดหรือมีการขนส่งในเวลากลางคืน ในช่วงการก่อสร้างมีการติดตามประเมินผลเพื่อจะหาทางแก้ไขตลอดเวลาในช่วงก่อสร้าง . แต่เมื่อระบบแล้วเสร็จปัญหาดังกล่าวก็จะหมดไป และในช่วงดำเนินการ ก็จะมีการดูแลในเรื่องกลิ่น และอุปกรณ์ที่มีเสียงดัง ไม่ให้รบกวนผู้ที่อยู่อาศัยใกล้เคียง การก่อสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียอาจทำให้ภูมิประเทศเปลี่ยนแปลงไป แต่ถ้าคิดเป็นพื้นที่แล้วก็จะอาจจะไม่มากนัก

ในกรณีที่ดินที่คิดที่ดิน ควรมีการพิจารณาถึงราคาที่ดิน จะเน้นความเหมาะสมของระบบบำบัดน้ำเสียต้องนำราคาที่ดินมาพิจารณา และผลการศึกษา คือ

1. ถ้าราคาที่ดินอยู่ในช่วงตารางวาละ 500-1250 บาท ระบบที่มีค่าใช้จ่ายต่ำสุดคือระบบ AL รองลงมาคือ ระบบ SP , ระบบ EA และ ระบบ CAS ตามลำดับ
2. ถ้าราคาที่ดินอยู่ในช่วงตารางวาละ 1250-4000 บาท ระบบที่มีค่าใช้จ่ายต่ำสุดคือระบบ AL รองลงมาคือ ระบบ EA , ระบบ CAS และ ระบบ SP ตามลำดับ
3. ถ้าราคาที่ดินอยู่ในช่วงตารางวาละ 4000-20000 บาท ระบบที่มีค่าใช้จ่ายต่ำสุดคือระบบ EA รองลงมาคือ ระบบ CAS , ระบบ AL และ ระบบ SP ตามลำดับ

แนวทางเพื่อการจัดเก็บค่าธรรมเนียมน้ำเสีย

ในระดับแนวความคิด ดังต่อไปนี้

เมืองต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้วไม่มีขีดความสามารถทางการคลังเพียงพอที่จะรับภาระค่าใช้จ่ายการลงทุนด้านการก่อสร้างระบบบำบัดน้ำเสีย

1) การจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย เพื่อครอบคลุมค่าใช้จ่ายด้านดำเนินการและบำรุงรักษาควรดำเนินการดังนี้คือ

1.1) การจัดเก็บค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสีย ควรยึดหลักการเก็บจากผู้ได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการ โดยแบ่งผู้ใช้บริการออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มบ้านพักอาศัย กลุ่มสถานประกอบการ และชาวประมงซึ่งมีกิจการเกี่ยวกับการประมงในบริเวณที่มีโครงการ

สำหรับบ้านพักอาศัย ให้มีการจัดเก็บค่าธรรมเนียมจากสัดส่วนของปริมาณน้ำประปาต่อเดือน ซึ่งการคิดปริมาณน้ำเสียให้คิดร้อยละ 80 ของน้ำใช้ แล้วนำไปคูณกับค่า AIC ที่

คำนวณได้ กรณีบ้านพักอาศัย หากบริเวณบ้านใดที่ไม่มีน้ำประปา หรือใช้น้ำนอกระบบด้วย ก็ให้มีการประเมินค่าจากค่าเฉลี่ยของน้ำประปาที่แต่ละครัวเรือนใช้ในชุมชนนั้นๆ

สำหรับสถานประกอบการ การคิดค่าธรรมเนียมนั้นควรขึ้นอยู่กับค่าความสกปรกที่วัดในรูป BOD กล่าวคือ หากกิจการใดมีค่าความสกปรกของน้ำเสียที่ปล่อยออกมาสูง ก็ต้องจ่ายมากเพราะค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสียมีมาก

เหตุผลที่พิจารณาจัดเก็บค่าบริการจากชาวประมงดังกล่าว เนื่องจากจะเป็นผู้ที่ได้รับผลประโยชน์เป็นเงินจากการมีโครงการโดยตรง โดยจะมีรายได้จากการประมงเพิ่มขึ้น

1.2) เก็บเป็นอัตราคงที่ เช่น 50-100 บาท/บ้าน/เดือน เหมาะกับท้องถิ่นขนาดเล็ก ซึ่งมีปริมาณและลักษณะน้ำเสียใกล้เคียงกัน

2) การจัดเก็บค่าธรรมเนียมน้ำเสีย ควรยึดหลักความสามารถในการจ่ายได้ของผู้ใช้บริการด้วย หากสูงเกินไปก็จะเป็นภาระและมีผลกระทบต่อผู้ใช้บริการจนอาจขาดความร่วมมือหรือขาดความเต็มใจที่จะจ่ายได้ ในมาตรฐานสากลโดยทั่วไป ค่าธรรมเนียมบำบัดน้ำเสียที่ต้องจ่ายไม่ควรเกินร้อยละ 3 ของรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน

สรุปแนวทางในการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย คือ ควรจัดเก็บควบคู่ไปกับค่าน้ำประปา โดยต้องมีการศึกษาว่าการประปาส่วนภูมิภาค, เทศบาล หรือหน่วยงานส่วนท้องถิ่นใดเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดเก็บค่าน้ำประปาในท้องถิ่นนั้น ๆ ถ้าเทศบาลเป็นผู้ดำเนินการจ่ายน้ำประปาให้กับประชาชนในเขตเทศบาลเอง เทศบาลก็มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย และถ้าในเขตท้องถิ่นนั้น การประปาส่วนภูมิภาคเป็นผู้ดำเนินการในการจ่ายน้ำประปา การประปาส่วนภูมิภาค จะเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดเก็บค่าบำบัดน้ำเสีย เพราะสามารถรวบรวมรายชื่อลูกค้าทั้งหมดจากรายชื่อผู้ใช้น้ำ โดยไม่ต้องมีการสำรวจใหม่ และประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดเก็บเงิน โดยจ่ายเป็นเปอร์เซ็นต์ให้แก่พนักงาน และทางเทศบาลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบระบบบำบัดน้ำเสียจะมีค่าตอบแทนให้กับการประปาส่วนภูมิภาค ทั้งนี้ในช่วงแรกต้องมีการประชาสัมพันธ์ และการเตรียมการที่ดี เพื่อให้ประชาชนได้รับทราบและเข้าใจถึงเหตุผลในการเรียกเก็บค่าบริการเพิ่มขึ้น ได้ทราบถึงผลดีและประโยชน์ที่จะได้อันเนื่องมาจากการจัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย และให้ประชาชนได้ทราบถึงหลักว่าผู้ก่อให้เกิดมลพิษต้องเป็นผู้รับผิดชอบ

ข้อเสนอแนะ

1. ในการศึกษาครั้งนี้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานและบำรุงรักษาของระบบบำบัดน้ำเสีย ที่นำมาศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องที่เกี่ยวกับการเงินของแต่ละแห่งเป็นซึ่งเป็นระบบที่แตกต่างกัน เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านข้อมูล เพราะในปัจจุบันนั้นการศึกษาในเรื่องการจัดตั้งระบบบำบัดน้ำเสียมีจำนวนไม่มากนัก ถ้าในการเปรียบเทียบขีดความสามารถทางการเงินด้วยการนำระบบบำบัดน้ำเสียชนิดเดียวกันและปริมาณน้ำเสียที่ใกล้เคียงกัน จะสามารถสรุปผลออกมาได้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากขึ้น
2. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาการร่วมเข้ามาลงทุนของภาคเอกชนด้านการบำบัดน้ำเสีย ว่ามีโอกาสเป็นไปได้หรือไม่

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย